

ลักษณะ ๘

มรดก

โดย

อาจารย์สุข หงส์ไกร

ข้อความทั่วไป

กฎหมายเกี่ยวกับเรื่องมรดกที่ใช้อยู่ก่อนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๖ ได้แก่ กฎหมายลักษณะมรดก ซึ่งเป็นกฎหมายเก่าแก่ใช้มาหลายยุคหลายสมัย เริ่มแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยพระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ชั้นข้าราชการและจัดลำดับ เสร็จแล้วก็เขียนเป็นฉบับหลวงขึ้นรวม ๓ ฉบับ อันมีกฎหมายลักษณะมรดกรวมอยู่ด้วย ต่อมาหมอบรัดเล และเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้จัดพิมพ์ขึ้นจนเป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลาย และเรียกกันในหมู่นักกฎหมายว่า กฎหมายราชบุรี ซึ่งเป็นฉบับที่นักกฎหมายยึดถือใช้เป็นคู่มือตลอดเรื่อยมาเป็นเวลานาน

ครั้นต่อมา ก็ได้มีประกาศและพระราชบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะมรดก อีกเป็นต้นว่าพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะมรดก ร.ศ. ๑๒๑ โดยบัญญัติถึงการแบ่งมรดกภาคญาติ และการแบ่งมรดกสำหรับหญิงมีสามี นอกจากนี้ ยังได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการทำพินัยกรรม พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งแสดงว่าแต่เดิมนั้นได้มีกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกของบุคคลบัญญัติไว้กระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับด้วยกัน ดังนั้นหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว จึงได้รวบรวมบรรดากฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกของบุคคลนำมาแก้ไขปรับปรุง และจัดทำในรูปของประมวลกฎหมายให้สมบูรณ์ขึ้น เรียกว่า ประมวลกฎหมาย

แพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ อันว่าด้วยมรดกของบุคคล ซึ่งเราจะต้องศึกษาหาความเข้าใจในกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ต่อไป

ในการยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ นั้น ปรากฏว่าผู้ร่างได้อาศัยประเพณีกฎหมายเดิม รวมทั้งแนวความคิดของกฎหมายต่างประเทศมาประกอบด้วย เป็นต้นว่ากฎหมายอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน สวิส ญี่ปุ่น และบราซิล แต่ส่วนใหญ่ได้ยึดบทบัญญัติของกฎหมายเก่าและกฎหมายเยอรมันมาเป็นหลักสำคัญ ซึ่งได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายโดยพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ และมาตรา ๓ ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดให้เพิ่มบทบัญญัติบรรพ ๖ ตั้งแต่มาตรา ๑๕๙๙ ถึงมาตรา ๑๗๕๕ ตามที่ได้ตราไว้ต่อท้ายพระราชบัญญัตินี้เข้าเป็นส่วนหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้เริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘ เป็นต้นไป

สำหรับการบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ว่าด้วยมรดก เพื่อการศึกษาของนักศึกษาแผนกรัฐศาสตร์นี้ จะไม่กล่าวให้ละเอียดพิสดารเช่นเดียวกับที่นักศึกษาแผนกนิติศาสตร์จำเป็นต้องศึกษา โดยจะขอกล่าวเฉพาะหลักสำคัญ ที่นักศึกษาฝ่ายรัฐศาสตร์จำเป็นต้องรู้ไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ทางฝ่ายปกครองเท่านั้น

ข้อสำคัญที่ไม่ควรมองอย่างหนึ่งของกฎหมายมรดกก็คือ แม้จะได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ แล้วก็ตาม แต่มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่า บทบัญญัติ บรรพ ๖ นี้ไม่กระทบกระเทือนถึงกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ ๗ หัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ในส่วนที่เกี่ยวข้องมรดก เช่นเดียวกับในเรื่องกฎหมายครอบครัวของอิสลามิกชน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องของกฎหมายครอบครัว ฉะนั้นจึงจะเว้นไม่กล่าวซ้ำในที่นี่อีก

อนึ่ง ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ นั้น มีกล่าวไว้ในที่
หลายแห่งถึงกรมการอำเภอ เช่นเรื่องการทำพินัยกรรม เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะ
พระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแผ่นดินฉบับก่อน ๆ เคยบัญญัติไว้ให้มีกรม
การอำเภอ ครั้นต่อมาพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๕
ได้บัญญัติให้ยกเลิกเสีย โดยในมาตรา ๔๐ วรรค ๓ ระบุไว้ว่า บรรดาอำนาจและ
หน้าที่ที่เกี่ยวกับราชการของกรมการอำเภอ หรือนายอำเภอ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้
กรมการอำเภอ หรือนายอำเภอมีอยู่ ให้โอนไปเป็นอำนาจและหน้าที่ของนายอำเภอ
ฉะนั้น ในกรณีที่มีกฎหมาย หรือกฎกระทรวงก็ตามซึ่งระบุถึงกรมการอำเภอแล้ว ก็
ย่อมโอนไปเป็นอำนาจและหน้าที่ของนายอำเภอ ในที่นี้จึงจะใช้เรียกนายอำเภอแทน
กรมการอำเภอต่อไป

หมวดที่ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

บทที่ ๑

มรดกคืออะไร

ตามข้อบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๐๐ ฟังเห็น
ได้ว่า มรดกหรือกองมรดกนั้น ได้แก่ทรัพย์สินทุกสิ่งทุกอย่างของผู้ตายและยังรวม
ตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ ของผู้ตายด้วย เว้นแต่ตามกฎหมาย
หรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ กล่าวคือ ไม่จำกัดเฉพาะ
ทรัพย์สินอย่างเดียว แม้สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตาย ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่ง
ของกองมรดกด้วย เช่น สิทธิและหน้าที่ซึ่งมีอยู่ตามสัญญา หรือสิทธิหน้าที่เกี่ยว
กับทรัพย์สินเป็นต้นว่า สิทธิเหนือพื้นดิน หรือลิขสิทธิ์และสิทธิในเครื่องหมาย
การค้า

หนึ่ง มีข้อที่ควรสังเกตอย่างหนึ่งก็คือ ความรับผิดชอบที่เป็นกองมรดกนั้น กฎหมายระบุไว้ว่าทายาทไม่ต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สินที่ตกได้แก่ตน (มาตรา ๑๖๐๑)

บทที่ ๒

การตกทอดแห่งทรัพย์สินมรดก

ในกฎหมายมรดก เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งตายลงโดยธรรมชาติแล้วทรัพย์สินอันเป็นมรดกของบุคคลนั้นย่อมตกทอดให้แก่ทายาทในทันทีที่ตายลง (มาตรา ๑๕๙๙) และในกรณีที่บุคคลผู้นั้นถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญตาม ป.พ.พ. มาตรา ๖๕ ซึ่งกฎหมายให้ถือว่าเป็นบุคคลที่ตายลงแล้วด้วยเหมือนกัน ก็ให้มรดกของผู้สาบสูญตกทอดแก่ทายาท แต่ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลสาบสูญยังมีชีวิตอยู่ หรือตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาดังระบุไว้ในคำสั่งของศาลที่สั่งให้เป็นคนสาบสูญ ผู้ที่ได้มรดกไปก็ต้องคืนเท่าที่ยังเป็นลาภแก่ตนอยู่ (มาตรา ๑๖๐๒) กล่าวคือ ถ้าตนใช้จ่ายหมดสิ้นไปแล้ว ก็ไม่ต้องรับผิดชอบที่จะต้องคืนหรือชดเชย คงจะคืนเฉพาะเท่าที่พอจะคืนได้

ลักษณะการตกทอดแห่งมรดก ก็คือกองมรดกนั้นได้โอนไปเป็นของบรรดาทายาทซึ่งเป็นเจ้าของร่วมกัน กล่าวคือ ความเป็นเจ้าของได้หลุดพ้นจากผู้ตายในทันทีที่ตาย และตกเป็นของทายาทในทันทีที่ตกกัน ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่ทรัพย์สินไม่มีพินัยกรรมระบุไว้ก็ตกทอดไปยังผู้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรม ซึ่งในทางกฎหมายเรียกว่า ผู้รับพินัยกรรม (มาตรา ๑๖๐๓) แต่ถ้าไม่มีพินัยกรรมหรือเป็นทรัพย์สินนอกพินัยกรรมแล้ว ก็จะต้องตกทอดไปยังทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกโดยอำนาจแห่งกฎหมาย ซึ่งในทางกฎหมายเรียกว่า ทายาทโดยธรรม (มาตรา ๑๖๐๓) บรรดาทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกนี้ กฎหมายให้ถือเสมือนว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยแต่ละคนมีสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกร่วมกันจนกว่าจะได้แบ่งมรดกกันเสร็จแล้ว เหตุนี้ในมาตรา ๑๗๔๕ จึงได้กำหนดให้นำบทบัญญัติว่าด้วยกรรมสิทธิ์รวมดั่งที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๕๖ ถึงมาตรา ๑๓๖๖ มาใช้บังคับเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติบรรพ ๖

บทที่ 3

สภาพภาพของบุคคลที่พึงรับมรดกได้

บุคคลที่จะพึงรับมรดกได้ ในฐานะเป็นทายาทโดยธรรมนั้น จะมีได้ก็เฉพาะที่เป็นบุคคลธรรมดาตามกฎหมายแห่งเท่านั้น แต่บุคคลที่จะรับมรดกโดยพินัยกรรมแล้วไม่จำกัดว่าต้องเป็นบุคคลธรรมดา อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้เช่น ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่วัด หรือมูลนิธิ เป็นต้น

แต่มีข้อสำคัญในเรื่องนี้ก็คือ บุคคลที่จะมีสิทธิรับมรดกโดยอำนาจกฎหมายหรือโดยพินัยกรรมนั้น จะต้องมีสภาพเป็นบุคคลอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย (มาตรา 1604) เช่น นิติบุคคลสิ้นสภาพการเป็นนิติบุคคลเสียก่อนที่ผู้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แม้แต่เพียงวินาทีเดียว ก็ไม่มีสิทธิได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรม หรือถ้าเป็นบุคคลธรรมดาที่ตายพร้อมกันก็ไม่มีสิทธิได้รับมรดกซึ่งกันและกัน ส่วนทารกในครรภ์มารดานั้น ถ้าหากเป็นทารกอยู่ในครรภ์มารดาในขณะที่เจ้ามรดกตาย และภายหลังเกิดมารอดชีวิตอยู่แล้วก็มีสิทธิรับมรดกได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๖๐๔) และกฎหมายให้ถือว่าเด็กที่เกิดภายใน ๓๑๐ วันนับแต่เวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายนั้น ถือว่าเป็นทารกในครรภ์มารดาขณะที่เจ้ามรดกตายด้วย

อนึ่ง มีข้อที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่งก็คือทายาทโดยธรรมที่จะมีสิทธิได้รับมรดกได้นั้นจะต้องมีฐานะเป็นผู้มีสิทธิที่จะได้รับมรดกตามกฎหมายในขณะที่เจ้ามรดกตาย หากมีฐานะเช่นนั้นในภายหลังเวลาตายของเจ้ามรดกแล้ว ผู้นั้นก็ไม่มีสิทธิได้รับมรดก เช่น ในกรณีที่ศาลพิพากษา รับรองว่าเป็นบุตรภายหลังที่บิดาตายแล้ว ผู้นั้นก็ไม่มีสิทธิได้รับมรดก เพราะการที่ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรนั้น มีผลนับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งเป็นเวลาภายหลังวันที่เจ้ามรดกตาย (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๑๐/๒๔๙๑)

หมวดที่ ๒

ผู้มีสิทธิได้รับมรดก

ตามหลักกฎหมายแพ่งแล้ว บุคคลที่จะมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย ก็คือทายาท ญาติ และแผ่นดิน นอกจากนั้นแล้ว กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้มีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย เลย แต่ผู้ตายก็อาจทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกของตนให้แก่บุคคลอื่นนอกจากที่กล่าวนี้ได้ ถ้ามิได้ทำพินัยกรรมไว้แล้วและบุคคลนั้นได้ตายลง ทรัพย์สินอันเป็นมรดกของผู้ตายก็จะตกทอดแก่ทายาท แต่ทายาทก็อาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้ ทั้งนี้ เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายอื่น ทายาทดังกล่าวนี้ กฎหมายได้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ทายาทโดยธรรม ซึ่งได้แก่ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกโดยอำนาจแห่งกฎหมายอย่างหนึ่ง กับ ผู้รับพินัยกรรม ซึ่งได้แก่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกโดยพินัยกรรม อีกอย่างหนึ่ง (มาตรา ๑๖๐๓)

ผู้รับพินัยกรรมนั้น หมายความว่าบุคคลซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้ แต่จะได้มากน้อยเพียงใด ย่อมสุดแต่ข้อกำหนดในพินัยกรรม และบุคคลที่จะเป็นผู้รับพินัยกรรมนี้ เป็นใครก็ได้ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องเป็นญาติของผู้ตาย เพราะเป็นสิทธิโดยเฉพาะที่ผู้ตายจะแสดงเจตนายกทรัพย์สินมรดกของตนให้แก่ใคร ๆ ก็ได้ตามความปรารถนาของตน

ส่วนทายาทโดยธรรมนั้น แยกพิจารณาออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

(ก) ทายาทที่เป็นญาติ หมายถึงบุคคลที่เป็นพี่น้องซึ่งยังนับรู้กันได้ และมาตรา ๑๖๒๙ ได้จัดลำดับญาติที่จะเป็นทายาทโดยธรรมตามกฎหมายไว้ถึง ๖ ลำดับ ซึ่งได้แก่

๑. ผู้สืบสันดาน
๒. บิดามารดา

๓. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
๔. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
๕. ปู่ ย่า ตา ยาย
๖. ลุง ป้า น้า อา

บรรดาญาติผู้อื่นนอกจากที่ระบุไว้ข้างต้น แม้จะพอนับได้ว่าเกี่ยวข้องเป็นญาติกันประการใด ก็ไม่ถือว่าเป็นทายาทโดยธรรม และไม่ถือว่าเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกตามกฎหมาย เช่น ลูกพี่หรือลูกพี่น้อง หรือทวด หรือผู้สืบสันดานของทวด เป็นต้น ทั้งทายาทโดยธรรมที่กฎหมายระบุไว้ 6 ลำดับข้างต้นนั้น ก็มีใช้ว่าจะมีสิทธิได้รับมรดกทุกลำดับไป กฎหมายให้บุตรเท่านั้นที่มีสิทธิได้รับมรดก ส่วนผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่ หรือสืบมรดกแทนบุพการีของตนเท่านั้น (มาตรา ๑๖๓๑) และถ้ามีทายาทในอันดับหน้าหรือมีผู้สืบสันดานของทายาทในอันดับหน้ายังมีชีวิตอยู่แล้ว ก็เป็นการตัดทายาทอันดับหลังมิให้มีสิทธิได้รับมรดก เว้นแต่ทายาทอันดับ ๑ ซึ่งได้แก่บุตร และอันดับ ๒ ซึ่งได้แก่บิดามารดา ไม่ตัดสิทธิการรับมรดกซึ่งกันและกัน โดยถือว่าต่างมีสิทธิได้รับมรดกด้วยกัน (มาตรา ๑๖๓๐)

ผู้สืบสันดาน ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมลำดับหนึ่งนั้น นอกจากจะหมายความถึงบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว และบุตรบุญธรรม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๗ ก็ได้บัญญัติไว้ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน ฉะนั้น บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว และบุตรบุญธรรมจึงเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับหนึ่ง เช่นเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา ๑๖๒๗)

ตามธรรมดาแล้ว บุตรนอกกฎหมายนั้นในทางกฎหมายไม่ถือว่าเป็นบิดาและเป็นบุตรแก่กัน และไม่ใช่ว่าผู้สืบสันดานหรือทายาทซึ่งกันและกัน จึงย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกกันได้ ต่อเมื่อบิดาของบุตรนอกกฎหมายได้รับรองแล้ว กฎหมายจึงให้บุตรมี

สิทธิรับมรดกของบิดาเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนบุตรบุญธรรมที่จดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมเรียบร้อยแล้ว ย่อมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมเหมือนกับเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้นที่เป็นฝ่ายไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้เป็นบุตรบุญธรรม ดังที่บัญญัติห้ามไว้ในมาตรา ๑๕๙๙/๒๔ และบุตรบุญธรรมคงเป็นเพียงผู้สืบสันดานเฉพาะตัวผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้น ฉะนั้น บุตรบุญธรรมจึงไม่มีสิทธิที่จะรับมรดกของบุคคลที่เป็นญาติของผู้รับบุตรบุญธรรม เพราะมิใช่เป็นญาติเกี่ยวข้องกันตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ดี เมื่อถือว่าบุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรมแล้ว บุตรบุญธรรมก็น่าจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งมีฐานะเท่ากับบิดาได้ และบุตรของบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกแทนที่บุตรบุญธรรมได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๙๐/๒๔๙๔)

สำหรับทายาทที่เป็นพระภิกษุ นั้น ในมาตรา ๑๖๒๒ ได้บัญญัติบังคับไว้ว่าพระภิกษุจะเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สืบทอดจากสมณเพศมาเรียกร้องภายในกำหนดอายุความตามมาตรา ๑๗๕๔ คือภายใน ๑ ปี นับแต่วันเจ้ามรดกตายหรือนับแต่วันที่ ได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก อย่างไรก็ตามก็ต้องไม่เกิน ๑๐ ปี ที่กฎหมายห้ามไว้นี้ ก็เพราะเห็นว่าพระภิกษุนั้นย่อมอยู่ในบังคับของศีลและวินัยปฏิบัติซึ่งถือกันว่าปราศจากตัณหาคือความอยากได้ ดังนั้น ถ้าพระภิกษุใดเห็นว่าตนมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายในฐานะที่พระภิกษุเป็นทายาทโดยธรรม อันเป็นเรื่องคดีกฎหมายทางฝ่ายโลก และพระภิกษุผู้นั้นต้องการเรียกร้องให้ได้ทรัพย์นั้นมาแล้ว ก็ต้องสึกจากสมณเพศเสียก่อน ทั้งนี้ เฉพาะเรื่องเรียกร้องทรัพย์มรดกในฐานะทายาทโดยธรรมเท่านั้น ถ้าหากทายาทอื่นยอมแบ่งทรัพย์มรดกให้แก่พระภิกษุโดยดี พระภิกษุย่อมจะรับได้ ไม่จำเป็นต้องสึก หรือถ้าพระภิกษุถูกฟ้องเป็นจำเลย ศาลก็มีสิทธิพิพากษาให้พระภิกษุได้รับส่วนแบ่งมรดกด้วยได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๑/๒๔๙๔)

นอกจากนี้ หากพระภิกษุฟ้องเรียกร้องทรัพย์มรดกในฐานะเป็นผู้รับพินัยกรรม ก็มีสิทธิฟ้องได้ เพราะมิใช่เป็นการเรียกร้องทรัพย์มรดกในฐานะทายาทโดยธรรมดังที่

บัญญัติห้ามไว้ และในมาตรา ๑๖๒๒ ยังให้สิทธิแก่พระภิกษุที่จะเป็นผู้รับทรัพย์ตาม
พินัยกรรมได้ ส่วนสามเณรหรือนักบวชประเภทอื่นไม่มีกฎหมายจำกัดสิทธิไว้ จึงคง
เป็นไปตามธรรมดาเช่นสามัญชนทั่วไป

(ข) ทายาทที่เป็นคู่สมรส กล่าวคือ กฎหมายถือว่าคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่เป็น
ทายาทโดยธรรมและมีสิทธิได้รับมรดกเสมอ โดยไม่คำนึงว่าผู้ตายจะมีทายาทในลำดับ
ชั้นใดบ้าง และทายาทที่เป็นคู่สมรสนี้ไม่ตัดสิทธิทายาทในลำดับชั้นอื่น ๆ หากแต่
การรับส่วนแบ่งจะแตกต่างกันไป เพราะคู่สมรสมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งเหมือนหนึ่งว่า
เป็นทายาทชั้นบุตรเท่านั้น (มาตรา ๑๖๒๙ และ ๑๖๓๕)

สำหรับสามีภริยาที่ร้างกัน หรือแยกกันอยู่โดยมิได้หย่าขาดจากกันตามกฎหมาย
ก็ยังคงเป็นทายาทและมีสิทธิได้รับมรดกซึ่งกันและกันอยู่เช่นเดิม (มาตรา ๑๖๒๘)

ส่วนข้อที่ว่าวัดมีสิทธิเป็นผู้รับมรดกได้ด้วยนั้นก็เพราะ ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๓
กล่าวว่าทรัพย์สินของพระภิกษุที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น
เมื่อพระภิกษุรูปนั้นถึงแก่มรณภาพลงแล้ว ให้บรรดาทรัพย์สินเหล่านั้นตกเป็นสมบัติ
ของวัดที่เป็นภูมิลำเนาคือถิ่นที่อยู่ของพระภิกษุ เว้นแต่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าของจะได้
จำหน่ายไปในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ หรือทำพินัยกรรมไว้เป็นอย่างอื่น ฉะนั้นทรัพย์สิน
ที่พระภิกษุได้มาก่อนบวชเป็นพระภิกษุ จึงยังคงเป็นทรัพย์มรดกตกทอดให้แก่ทายาท
(มาตรา ๑๖๒๔) หรือแก่แผ่นดินแล้วแต่กรณี และแม้จะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาใน
ระหว่างเป็นพระภิกษุ ถ้าในขณะที่พระภิกษุมรณภาพ ไม่มีวัดใดวัดหนึ่งที่จะรับมรดก
ของพระภิกษุแล้ว ทรัพย์สินนั้นก็น่าจะตกให้แก่ทายาทของพระภิกษุ เว้นแต่ไม่มี
ทายาท จึงจะตกให้แก่แผ่นดิน

ที่ว่าทรัพย์สินของบุคคลหรือของพระภิกษุอาจตกให้แก่แผ่นดินนั้น ก็เพราะ
ป.พ.พ. ๑๗๕๓ ได้บัญญัติไว้ว่าภายใต้บังคับแห่งสิทธิของเจ้าพนักงานมรดก เมื่อบุคคล
ใดถึงแก่ความตายโดยไม่มีทายาทโดยธรรม หรือไม่มีผู้รับทรัพย์ตามพินัยกรรม และ

ไม่ได้ทำพิธีกรรมตั้งมูลนิธิไว้ ให้ถือว่ามรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน ด้วยเหตุนี้ จึงจัดได้ว่าแผ่นดินเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกด้วยเหมือนกัน

อนึ่งที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมนั้น ย่อมหมายความรวมถึงในกรณีที่ไม่มีผู้สืบสันดานของทายาทที่จะสืบมรดกแทน หรือรับมรดกแทนที่ด้วย และที่ว่าภายใต้บังคับแห่งสิทธิของเจ้าหนี้กองมรดกก็คือ ทรัพย์สินมรดกที่ตกได้แก่แผ่นดินนั้นย่อมตกทอดไปยังแผ่นดิน ทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ถ้าผู้ตายมีหนี้สิน หนี้สินจะตกแก่แผ่นดินพร้อมกับการตกทอดแห่งทรัพย์สินด้วย แต่แผ่นดินคงไม่ต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สินที่ตกได้แก่แผ่นดิน (มาตรา ๑๗๓๔)

หมวดที่ ๓

ส่วนแบ่งมรดกในระหว่างทายาทโดยธรรม

ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ทายาทโดยธรรม ย่อมเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมาย (มาตรา ๑๖๐๓, ๑๖๒๐) และหากมีทายาทโดยธรรมแต่เพียงผู้เดียว ก็คงจะไม่มีปัญหายุ่งยากประการใด เพราะทรัพย์สินในกองมรดกจะตกทอดให้แก่ทายาทผู้นั้นคนเดียว แต่ถ้าเป็นกรณีที่มีทายาทโดยธรรมหลายคน ทรัพย์สินกองมรดกนั้นก็จะต้องถูกแบ่งส่วนเฉลี่ยให้แก่ทายาทเหล่านั้นให้ได้รับตามสิทธิที่ควรได้ดังที่กฎหมายบัญญัติบังคับไว้ โดยแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

(1) สำหรับทายาทที่เป็นญาติในลำดับเดียวกันซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกนั้น แต่ละคนจะได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ส่วนทายาทในลำดับ ๑ และ ๒ ได้แก่บุตรและบิดามารดา นั้นไม่ตัดสิทธิซึ่งกันและกัน คงได้รับส่วนแบ่งคนละส่วนเท่ากัน (มาตรา ๑๖๓๐ วรรคสอง) หากมีทายาทซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกแต่เพียงคนเดียว ทายาทคนนั้นก็จะมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด และผู้สืบสันดานของทายาทซึ่งมีสิทธิสืบมรดก หรือรับมรดกแทนที่นั้น ย่อมมีสิทธิได้รับมรดกในส่วนที่ตกได้แก่ผู้บุพการีของตน แล้วแบ่งส่วนในระหว่าง

กันเองให้ ได้รับคนละส่วนเท่า ๆ กัน และแบ่งกันเช่นนี้เรื่อยไปจนสุดสาย ผู้สืบสัน-
ดานของแต่ละสายไม่มีสิทธิรับส่วนแบ่งของอีกสายหนึ่ง กล่าวคือ ต่างสายต่างแบ่ง
ส่วนมรดกในระหว่างกันเอง

(๒) การแบ่งส่วนในระหว่างทายาทซึ่งเป็นญาติกับทายาทที่เป็นคู่สมรส ส่วน
แบ่งมรดกที่แต่ละคนจะได้รับก็คือ

ก. ถ้ามีทายาทลำดับ 1 ซึ่งได้แก่ผู้สืบสันดานที่ยังมีชีวิตอยู่ คู่สมรสจะได้อ
รับส่วนแบ่งมรดกเท่ากับส่วนแบ่งของบุตรคนหนึ่งๆ (มาตรา ๑๖๓๕ (๑))

ข. ถ้าไม่มีทายาทลำดับหนึ่งคือผู้สืบสันดาน แต่มีทายาทลำดับ ๒ ได้แก่
บิดามารดา หรือมีทายาทลำดับ ๓ ได้แก่พี่น้องร่วมบิดามารดา หรือมีผู้รับมรดกแทนที่
ที่ยังมีชีวิตอยู่ คู่สมรสได้มรดกกึ่งหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่งได้แก่ญาติ แล้วไปแบ่งกันในระหว่าง
ญาติอีกต่อหนึ่ง (มาตรา ๑๖๓๕ (๒))

ค. ถ้าไม่มีทายาทลำดับ ๑, ๒ หรือ ๓ หรือผู้รับมรดกแทนที่ แต่มีทายาท
ลำดับ 4 ได้แก่พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดา หรือทายาทลำดับ ๖ ซึ่งได้แก่ ลุง ป้า
น้า อา หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือมีทายาทลำดับ ๕ ที่ยังมีชีวิตอยู่ คู่สมรสจะได้รับ
ส่วนแบ่งมรดก ๒ ใน ๓ อีก ๑ ใน ๓ ได้แก่ญาติดังกล่าว แล้วแบ่งกันในระหว่าง
ญาตินั้นอีกต่อหนึ่ง (มาตรา ๑๖๓๕ (๓))

ง. ถ้าไม่มีทายาทซึ่งเป็นญาติตามลำดับที่กล่าวไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ แล้ว
คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด (มาตรา ๑๖๓๕ (๔))

(๓) ส่วนแบ่งระหว่างทายาทที่เป็นคู่สมรสด้วยกัน กล่าวคือในกรณีที่เจ้า
มรดกมีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายหลายคน ซึ่งอาจเป็นได้เมื่อเจ้ามรดกมีภริยาก่อนใช้
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ฉบับเดิม คือก่อนวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.
๒๔๗๔ ที่ยังมีชีวิตอยู่หลายคนเช่นนั้นแล้ว ภริยาทั้งหมดนั้นก็รวมกันได้รับส่วน
แบ่งมรดกของภริยาตามส่วนที่กล่าวมาแล้ว แล้วนำมาแบ่งส่วนกันเองในระหว่างภริยา

อีกต่อหนึ่ง โดยรับส่วนแบ่งคนละเท่า ๆ กัน สำหรับภริยาน้อยแต่ละคนมีสิทธิได้รับมรดกครึ่งส่วนที่ภริยาหลวงจะพึงได้รับ (มาตรา ๑๖๓๖)

(๔) ทายาทโดยชอบธรรมผู้ได้รับทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมแล้ว ย่อมมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกสำหรับทรัพย์ที่มีได้กล่าวไว้ในพินัยกรรม หรือที่เรียกว่าทรัพย์นอกพินัยกรรมด้วย โดยได้รับส่วนแบ่งเท่ากับทายาทโดยชอบธรรมผู้ไม่ได้รับทรัพย์ตามพินัยกรรม ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะกฎหมายได้บัญญัติให้มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกไว้ แต่ไม่มีบทบัญญัติตัดสิทธิในฐานะเคยได้รับทรัพย์ของเจ้ามรดกไปแล้ว

(๕) การคิดส่วนแบ่งและการปันทรัพย์สินระหว่างผู้ตายกับคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๕ ได้บัญญัติให้เป็นไปดังต่อไปนี้

ก. สำหรับเรื่องส่วนแบ่งในทรัพย์สินระหว่างสามีภริยานั้น เมื่อเจ้ามรดกมีคู่สมรส ก็ให้แบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีและภริยาออกจากกันเสียก่อน การแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาก็ให้เป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยครอบครัวในบรรพ ๕ และกฎหมายให้คิดส่วนแบ่งนับแต่วันที่ขาดจากการสมรส โดยจะต้องนำมาตรา ๑๖๓๗ และ ๑๖๓๘ มาบังคับใช้ กล่าวคือ ถ้าคู่สมรสฝ่ายใดที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต คู่สมรสฝ่ายนั้นมีสิทธิรับจำนวนเงินทั้งหมดที่ได้ตกลงไว้กับผู้รับประกันภัย แต่จำต้องเอาจำนวนเบี้ยประกันภัยเพียงเท่าที่พิสูจน์ได้ว่าสูงกว่าจำนวนเงินที่ผู้ตายจะพึงส่งใช้เป็นเบี้ยประกันภัยตามรายได้หรือฐานะของตนโดยปกติไปخذใช้สินเดิมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง หรือสินสมรสแล้วแต่กรณี แต่อย่างไรก็ตามจำนวนเงินเบี้ยประกันภัยซึ่งจะพึงส่งคืนตามบทบัญญัติข้างต้นนั้น รวมทั้งสิ้นจะต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ผู้รับประกันภัยได้ชำระให้ไป (มาตรา ๑๖๓๗)

เมื่อคู่สมรสทั้งสองฝ่ายได้ลงทุนออกเงินในการทำสัญญาประกันภัย และตามสัญญานั้น ทั้งสองฝ่ายจะต้องได้รับเงินปีในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ร่วมกัน ถ้าปรากฏว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตายและฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ยังคงต้องได้รับเงินปีต่อไปจนตลอดอายุแล้ว ฝ่ายที่

ยังมีชีวิตอยู่จำต้องชดใช้สินเดิมของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือสินสมรสแล้วแต่กรณี สุดแต่ว่า
ได้เอาเงินสินเดิม หรือสินสมรส ไปใช้ในการลงทุนนั้น เงินที่จะต้องชดใช้สินเดิม
หรือสินสมรสตั้งว่าให้ชดใช้เท่าจำนวนเงิน ซึ่งผู้จ่ายเงินรายปีจะเรียกให้ใช้เพิ่มขึ้น
เป็นพิเศษ เพื่อผู้จ่ายจะได้จ่ายเงินรายปีให้แก่คู่สมรสฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นต่อไป
(มาตรา ๑๖๓๘)

ข. เมื่อมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาตามบทบัญญัติในบรรพ ๕
ออกจากกันแล้ว ส่วนที่เป็นทรัพย์สินของผู้ตาย ถือว่าเป็นกองมรดกของผู้ตายซึ่งจะ
ต้องนำไปจัดแบ่งมรดกตามบทบัญญัติใน ป.พ.พ. บรรพ ๖

หมวดที่ ๔

การรับมรดกแทนที่

การรับมรดกแทนที่ หมายถึงทายาทในลำดับใดลำดับหนึ่งที่มีสิทธิ ในการรับ
มรดกตามมาตรา ๑๖๒๕ ได้ถึงแก่ความตาย แต่ผู้ตายมีทายาทผู้สืบสันดานซึ่งยังมีชีวิต
อยู่ผู้สืบสันดานผู้นั้นก็มีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่ผู้ตายได้ และหลักเกณฑ์ในการรับ
มรดกแทนที่มีดังต่อไปนี้

๑. การรับมรดกแทนที่จะมีได้เฉพาะทายาทตามมาตรา ๑๖๒๕ ลำดับ (๑) (๓)
(๔) และ (๖) คือ ผู้สืบสันดาน พี่น้องร่วมบิดามารดา หรือพี่น้องร่วมแต่บิดามารดา
หรือร่วมแต่มารดา ลูกบ้าน้ำอา (มาตรา ๑๖๓๙)

ส่วนทายาทลำดับ (๒) และลำดับ (๕) ได้แก่บิดามารดาปู่ย่าตายายนั้นไม่มีการ
รับมรดกแทนที่ เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติไว้และไม่อยู่ในฐานะที่จะรับมรดกแทนที่
ได้เลย และผู้สืบสันดานของคู่สมรสก็ไม่มีความสามารถรับมรดกแทนที่เหมือนกัน (มาตรา
๑๖๔๑)

๒. สิทธิการรับมรดกแทนที่นั้น หมายความว่าถึงกรณีที่ทายาทในลำดับใดซึ่งถ้ายังมีชีวิตอยู่ในขณะที่เจ้ามรดกตาย ผู้นั้นจะมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก เว้นแต่ผู้นั้นจะได้ตายลงเสียก่อนเจ้ามรดก หรือถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานของบุคคลผู้นั้น ย่อมมีสิทธิได้รับมรดกแทนที่ในส่วนมรดกของบุคคลผู้นั้น กล่าวคือถ้ามีบุคคลเข้ารับมรดกแทนที่ในส่วนนั้นหลายคนด้วยกัน ผู้เข้ารับมรดกแทนที่ก็ได้รับส่วนแบ่งคนละส่วนเท่า ๆ กัน และถ้าผู้สืบสันดานคนใดตายไปเสียก่อน หรือถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานก็รับมรดกแทนที่ต่อไปอีกทำนองเดียวกัน โดยรับมรดกแทนที่ดังกล่าวเรื่อย ๆ ไปจนสุดสาย (มาตรา ๑๖๓๙)

อนึ่ง สิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันนั้นเป็นสิทธิเฉพาะของผู้สืบสันดานโดยตรงเท่านั้น ผู้บุพการีหรือญาติพี่น้อง หรือคู่สมรสไม่มีสิทธิได้รับมรดกแทนที่ (มาตรา ๑๖๔๓)

3. บุคคลใดถูกศาลสั่งเป็นคนสาบสูญ ซึ่งต้องถือว่าถึงแก่ความตายตาม ป.พ.พ. มาตรา 65 นั้น ให้มีการรับมรดกแทนที่กันได้ (มาตรา ๑๖๔๐)

4. การรับมรดกแทนที่กันนั้นจะมีได้เฉพาะทายาทโดยธรรมเท่านั้นผู้รับพันธุกรรมจะมีการรับมรดกแทนที่กัน ไม่ได้ (มาตรา ๑๖๔๒)

5. ผู้สืบสันดานจะรับมรดกแทนที่ได้ก็ต่อเมื่อผู้นั้นมีสิทธิบริบูรณ์ในการรับมรดก (มาตรา ๑๖๔๔) เช่นต้องเป็นบุคคลอยู่แล้วในขณะที่เจ้ามรดกตาย หรือเป็นทารกในครรภ์มารดาในขณะที่เจ้ามรดกตาย แล้วภายหลังเกิดมารอดชีวิตอยู่ เป็นต้น

6. การที่บุคคลใดสละมรดกของบุคคลอีกคนหนึ่งนั้น ไม่ตัดสิทธิของผู้สละที่จะรับมรดกแทนที่บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นในการสืบมรดกของบุคคลอื่น (มาตรา ๑๖๔๕) เช่น บุคคลผู้หนึ่งสละมรดกของบิดาซึ่งถึงแก่กรรม ต่อมาผู้ตาย บุคคลผู้นั้นย่อมมีสิทธิรับมรดกแทนบิดาของตนได้

หมวดที่ ๕

การสูญเสียสิทธิในการรับมรดก

ตามหลักกฎหมายมรดกแล้ว เมื่อบุคคลได้อยู่ในฐานะมีสิทธิได้รับมรดกตามกฎหมาย หรือโดยพินัยกรรมก็ตาม บุคคลผู้นั้นก็ย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิรับมรดกอยู่ตลอดไปตามสิทธิของตนที่มีอยู่ แต่ในบางกรณีมีเหตุการณ์บางอย่างที่อาจทำให้ผู้ทรงสิทธิในการรับมรดก ต้องสูญเสียสิทธิในการรับมรดกของตนไป และเหตุที่จะทำให้สูญเสียสิทธิการรับมรดกได้ ก็โดยเหตุดังต่อไปนี้

๑. โดยถูกกำจัดมิให้รับมรดก
๒. โดยถูกตัดมิให้รับมรดก
๓. โดยสละมรดก
๔. โดยไม่ได้ถือเอาทรัพย์สินมรดก หรือฟ้องเรียกมรดกภายในกำหนดอายุความ

บทที่ ๑

การถูกกำจัดมิให้รับมรดก

บุคคลที่มีสิทธิรับมรดกอาจถูกกำจัดมิให้รับมรดก โดยเหตุใหญ่ 2 ประการซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

๑. การถูกกำจัดเพราะเหตุที่ยักยัดหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก กล่าวคือเมื่อยายาทคนใดยักยัด หรือปิดบังทรัพย์สินมรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้ หรือมากกว่านั้นโดยฉ้อฉล หรือรู้ยู่่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทคนนั้นต้องถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกเลย แต่ถ้าได้ยักยัดหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ทายาทคนนั้นก็ต้องถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยักยัดหรือปิดบังไว้เท่านั้น (มาตรา ๑๖๐๕)

แต่การถูกกำจัดมิให้รับมรดกในข้อนี้ ไม่ใช่บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรม ซึ่งผู้ตายทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างให้ ในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น

อย่างไรจึงจะเป็นการยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกอันจะต้องถูกกำจัดตามกฎหมาย นั้น ย่อมเกี่ยวกับการกระทำของทายาทผู้ยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกกว่ากระทำไปโดย มีเจตนาสุจริตหรือไม่สุจริตประการใดประกอบด้วย และการยกย้ายหรือปิดบังนั้นต้อง กระทำไปโดยทายาทผู้นั้นมีเจตนาฉ้อฉล หรือรู้อยู่แล้วว่าการยกย้ายหรือปิดบังของตน ทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ถ้าไม่ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว ทายาทผู้นั้นก็ไม่ถูกกำจัดสิทธิการรับมรดกตามมาตรา ๑๖๐๕ เช่น ทายาทผู้หนึ่งบอก กับทายาทอีกคนหนึ่งว่า ที่ดินนาของผู้ตายๆ ได้โอนไปแล้ว แต่ความจริงผู้ตายยัง ไม่ได้โอน แล้วทายาทผู้นั้นก็แอบไป โอนที่ดินนาเป็นของตนเสีย ถือว่าเข้าลักษณะ เกณฑ์ถูกกำจัดสิทธิการรับมรดกตาม มาตรา ๑๖๐๕ ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๐๖๒/ ๒๔๙๒) แต่ถ้าเป็นกรณีที่ทายาทคนหนึ่งไปประกาศรับมรดกที่ดินโดยไม่ระบุในบัญชี เครือญาติว่ามีทายาทอื่นอีกนั้น ไม่ใช่เป็นการปิดบังหรือยกย้ายทรัพย์สินมรดก และแม้ ได้รับโอนโฉนดมาแล้วไปขอแบ่งมรดกเพื่อขาย และเอาเงินที่ปลุกไปเป็นประกันเงิน กู้ ก็ไม่ถือว่ายกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๓๙/๒๕๐๖)

2. การถูกกำจัดมิให้รับมรดกเพราะเป็นบุคคลที่อยู่ในฐานะไม่สมควรตาม กฎหมาย กล่าวคือ ทายาทผู้นั้นอยู่ในฐานะเป็นผู้ไม่สมควรจะได้รับมรดก ซึ่งมาตรา ๑๖๐๖ ได้ระบุถึงลักษณะบุคคลต้องห้ามการรับมรดกไว้ 5 จำพวกด้วยกัน คือ

ก. ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้ เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิ ได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ข. ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิต และตนเองกลับ ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

ค. ผู้ที่รู้แล้วว่า-เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียน เพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ

แต่ข้อนี้มิให้ใช้บังคับถ้าผู้นั้นมีอายุยังไม่ครบ ๑๖ ปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ทำนั้นเป็นสามีภรรยา หรือผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

ง. ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำหรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วน หรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น

จ. ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วน หรือทั้งหมด

เมื่อทายาทผู้ใดเข้าลักษณะดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ย่อมถือว่าเป็นผู้ที่ไม่สมควรจะได้รับมรดกตามกฎหมาย จะต้องถูกกำจัดสิทธิการรับมรดก แต่อย่างไรก็ดี เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรดังกล่าวแล้วเสียได้ โดยเจ้ามรดกผู้นั้นต้องให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ทำหนังสือไว้ว่า “แม้ทายาทของข้าพเจ้าถูกกำจัดสิทธิรับมรดกในข้อใดข้อหนึ่งที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๐๖ ก็ตาม ข้าพเจ้าก็ให้อภัย” และเมื่อเจ้ามรดกได้ทำหนังสือให้อภัยไว้เช่นนี้แล้ว ทายาทผู้ไม่สมควรนั้นก็มิสิทธิรับมรดกได้

อนึ่ง การถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้น กฎหมายถือว่าเป็นการเฉพาะตัวผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสืบมรดกต่อไปเหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายแล้ว แต่ในส่วนทรัพย์สินซึ่งผู้สืบสันดานได้รับมรดกมาเช่นนั้น ทายาทที่ถูกกำจัดไม่มีสิทธิจัดการและใช้ ดังที่ระบุไว้ในบรรพ 5 ลักษณะ 2 หมวด 3 และให้นำมาตรา ๑๕๔๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม (มาตรา ๑๖๐๗) แต่โดยเหตุที่ ป.พ.พ. บรรพ ๕ ได้ตรวจชำระใหม่ ฉะนั้น มาตรา ๑๕๔๔ ที่มาตรา ๑๖๐๗ บัญญัติให้นำมาใช้บังคับโดยอนุโลมนั้นจึงได้เปลี่ยนแปลงไป โดยบรรพ 5 ที่ตรวจชำระใหม่ได้นำข้อความในมาตรา ๑๕๔๔ ไปบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๗๗ มาตราที่ถูกต้องจึงน่าจะเป็นมาตรา ๑๕๗๗ หากใช้มาตรา ๑๕๔๔ ไม่

บทที่ ๒

การตัดมิให้รับมรดก

นอกจากเจ้ามรดกจะมีสิทธิ ในการทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกของตนให้แก่ผู้ใด ภายหลังที่ตนได้ตายไปแล้ว เจ้ามรดกยังมีสิทธิที่จะทำคำสั่งตัดทายาทโดยธรรมของตน คนใดคนหนึ่ง มิให้รับมรดกของตนก็ได้ แต่การสั่งตัดทายาทผู้รับมรดกเช่นนี้ เจ้ามรดกจะต้องกระทำให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายได้วางบังคับไว้ 2 ประการ (มาตรา ๑๖๐๘) คือ

๑. เจ้ามรดกจะต้องแสดงเจตนาสั่งตัดทายาทผู้รับมรดกคนใดคนหนึ่งโดยชัดแจ้ง กล่าวคือ อย่างน้อยก็ต้องระบุตัวบุคคลที่เจ้ามรดกประสงค์จะไม่ให้เข้ามารับมรดกให้ ชัดเจนว่าเป็นผู้ใดแน่ ไม่ใช่กล่าวไว้ลอย ๆ
๒. เจ้ามรดกจะต้องแสดงเจตนาตามแบบอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้
  - ก. แสดงเจตนาไว้ในพินัยกรรม หรือ
  - ข. ทำเป็นหนังสือแสดงเจตนาของตนไว้ แล้วมอบหนังสือนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่เก็บรักษาไว้

พนักงานเจ้าหน้าที่ในที่นี้ ได้แก่ นายอำเภอตั้งระบุไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๔๘๑ และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๘๕ มาตรา ๔๐

อนึ่ง ในกรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์สินมรดกเสียทั้งหมดไปแล้ว ทางกฎหมายให้ถือว่าบรรดาทายาทโดยธรรมผู้ที่ไม่ได้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งจาก พินัยกรรมเลยแล้ว เป็นทายาทผู้ถูกตัดมิให้รับมรดกด้วยเหมือนกัน

การแสดงเจตนาตัดมิให้รับมรดกนั้น เจ้ามรดกอาจที่จะถอนการแสดงเจตนา ดังกล่าวเมื่อไรก็ได้ก่อนที่ตนจะถึงแก่กรรม แต่การถอนการแสดงเจตนามิให้รับมรดก นั้น มาตรา ๑๖๐๘ บัญญัติบังคับไว้ว่า ถ้าการแสดงเจตนาตัดมิให้รับมรดกได้กระทำ โดยพินัยกรรม การถอนการแสดงเจตนา ก็จะต้องกระทำโดยพินัยกรรมด้วยหรือถ้า

ได้กระทำเป็นหนังสือมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ การถอนก็ต้องทำเป็นหนังสือ
แล้วมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ หรือ มิฉะนั้น ก็จะต้องทำเป็นพินัยกรรมระบุ
ถึงการถอนการแสดงเจตนาตัดมิให้รับมรดกปรากฏไว้เป็นหลักฐาน และเคยมีคำ
พิพากษาฎีกาที่ ๑๑๘๘/๒๔๘๒ วินิจฉัยไว้ว่า ผู้สืบสันดานของผู้ที่ถูกตัดมิให้รับมรดกนั้น
ไม่มีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่ และไม่มีสิทธิสืบมรดกเสมือนหนึ่งว่าผู้ถูกตัดมิให้รับมรดก
ได้ตายไปแล้ว

บทที่ ๓

การสละมรดก

การสละมรดกนั้น หมายความว่าผู้ที่มีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดก
แต่ไม่พึงประสงค์จะรับทรัพย์สินมรดก จึงได้แสดงเจตนาสละการรับมรดกดังกล่าวนี้
เสีย ในทางกฎหมายถือว่าเป็นสิทธิอย่างหนึ่งของผู้มีสิทธิรับมรดก หลักเกณฑ์ของ
การสละมรดก (มาตรา ๑๖๑๐ ถึงมาตรา ๑๖๑๔) มีดังต่อไปนี้

๑. ผู้แสดงเจตนาสละไม่รับมรดกนั้นจะต้องเป็นทายาทโดยธรรม หรือผู้รับ
พินัยกรรม

๒. การสละมรดก จะต้องแสดงเจตนาโดยชัดแจ้งเป็นหนังสือและมอบแก่พนักงาน
เจ้าหน้าที่ไว้ หรือทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

๓. การสละมรดก จะต้องสละมรดกทั้งหมด และจะสละโดยมีเงื่อนไขหรือ
เงื่อนไขอย่างใด ๆ มิได้

๔. เมื่อได้ทำการสละมรดกแล้ว ผู้สละมรดกจะถอนเสียมิได้

๕. ผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือบุคคลที่ไม่สามารถจะจัดทำกิจการงานของตนเองได้
ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๔ ซึ่งได้แก่คนเสมือนไร้ความสามารถ จะทำการสละมรดก
ไม่ได้เว้นแต่จะได้รับความยินยอมของบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์
และได้รับอนุมัติจากศาลแล้ว

๖. ถ้าผู้สละมรดกรู้อยู่แล้วว่า การสละมรดกของตน จะทำให้เจ้านั้นของตน เสียเปรียบ เจ้านั้นก็มีสิทธิฟ้องขอให้เพิกถอนการสละมรดกนั้นได้ แต่ถ้าในขณะที่สละ มรดก ผู้ที่ได้ลาภนอกจากการสละมรดกนั้นไม่รู้ถึงเรื่องที่จะทำให้เจ้านั้นเสียเปรียบและ มิใช่เป็นการสละมรดกโดยเสน่หาแล้ว เจ้านั้นจะขอให้เพิกถอนการสละมรดกไม่ได้

เมื่อได้เพิกถอนการสละมรดกแล้ว เจ้านั้นจะร้องขอให้ศาลสั่ง เพื่อให้ตนรับ มรดกแทนที่ทายาทและในสิทธิของทายาทนั้นก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ เมื่อได้นำไป ชำระหนี้ของทายาทให้แก่เจ้านั้นแล้ว หากส่วนของทายาทนั้นยังมีเหลืออยู่อีก ก็ให้ตก ได้แก่ผู้สืบสันดานของทายาทนั้น หรือทายาทอื่นของเจ้ามรดกแล้วแต่กรณี

๗. การสละมรดกของทายาท ให้ถือว่ามิผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่เจ้ามรดกตาย

๘. เมื่อทายาทโดยธรรมคนใดสละมรดก ผู้สืบสันดานของทายาทคนนั้นยังมี สิทธิสืบมรดกได้ตามสิทธิของตน และชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากับส่วนแบ่งที่ผู้สละ มรดกนั้นจะได้รับ แต่ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือผู้อนุบาลได้บอกสละมรดกโดย สมบูรณ์ในนามของผู้สืบสันดานคนนั้นด้วยแล้ว ผู้สืบสันดานคนนั้น ก็ไม่มีสิทธิรับ มรดก

มรดกที่ผู้สืบสันดานได้รับมานี้ ผู้ที่สละมรดกไม่มีสิทธิจัดการและใช้ตามบรรพ ๕ ลักษณะ ๒ หมวด ๓ และให้นำมาตรา ๑๕๔๘ มาบังคับใช้โดยอนุโลม (มาตรา ๑๖๑๖) ซึ่งเข้าใจว่าหมายถึงมาตรา ๑๕๗๗ ในบรรพ ๕ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ ดังที่ กล่าวมาแล้วในตอนต้น

๙. ถ้าผู้สละมรดกเป็นผู้รับพินัยกรรมแล้ว ผู้สืบสันดานของผู้รับพินัยกรรมก็ ไม่มีสิทธิจะรับมรดกที่ได้สละแล้วนั้นด้วย (ป.พ.พ. มาตรา 1617)

๑๐. ถ้าทายาทโดยธรรมที่ได้สละมรดก ไม่มีผู้สืบสันดานที่จะรับมรดกได้หรือ ผู้รับพินัยกรรมได้สละมรดก ก็ให้ปันส่วนแบ่งของผู้ที่ได้สละมรดกนั้น ๆ แก่ทายาท อื่นของเจ้ามรดกต่อไป (ป.พ.พ. มาตรา 1618)

๑๑. ผู้ใดจะสละ หรือจำหน่ายจ่ายโอนประการใดซึ่งสิทธิอันหากจะมีมาใน ภายหน้าในการสืบมรดกผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นไม่ได้ (ป.พ.พ. มาตรา 1619)

หมวดที่ ๖

สิทธิโคจรธรรมในการรับมรดก

ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า ทรัพย์มรดกของผู้ตายนั้น ย่อมต้องตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมาย หรือโดยพินัยกรรมแล้วแต่กรณี ซึ่งได้แก่ ทายาทโดยธรรม หรือผู้รับพินัยกรรม กล่าวคือ ถ้าเจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สมบัติของตนให้แก่ผู้ใดไว้แล้ว หรือทำพินัยกรรมไว้ แต่พินัยกรรมนั้นไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย เช่น ผู้เขียน หรือพยานในพินัยกรรมเป็นผู้รับทรัพย์ตามพินัยกรรมเสียเอง ดังนี้แล้วก็ถือเท่ากับว่าไม่มีพินัยกรรม ฉะนั้น ในกรณีเช่นนั้น ทรัพย์มรดกของผู้ตายทั้งหมดจะต้องตกแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย (มาตรา ๑๖๒๐)

ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ตายได้ทำพินัยกรรม ซึ่งเป็นพินัยกรรมที่ใช้บังคับได้หากแต่พินัยกรรมนั้นได้จำหน่ายทรัพย์ หรือมีผลบังคับแก่ทรัพย์มรดกเพียงบางส่วนแล้ว กฎหมายก็ให้นำบรรดาทรัพย์มรดกที่มีได้กล่าวจำหน่ายไว้ในพินัยกรรม มาแบ่งปันส่วนแก่ทายาทโดยธรรมตามกฎหมาย (มาตรา ๑๖๒๐ วรรคสอง)

นอกจากนี้ทายาทโดยธรรมคนใดที่ได้รับทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดตามพินัยกรรมแล้ว ทายาทโดยธรรมคนนั้น ก็ยังมีสิทธิที่จะเรียกเอาส่วนโดยธรรมตามกฎหมายของตนจากบรรดาทรัพย์สินมรดกที่ยังมิได้จำหน่ายโดยพินัยกรรมจนเต็มได้อีกด้วย (มาตรา ๑๖๒๑)

หมวดที่ ๗

พินัยกรรม

พินัยกรรมนั้น หมายถึงคำสั่งครั้งสุดท้ายของผู้ตาย ที่ได้แสดงเจตนากำหนดการเมื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่างๆ อันผู้ตายประสงค์จะให้เกิดผลบังคับได้ตามกฎหมายต่อเมื่อผู้ตายได้ตายลง (มาตรา ๑๖๔๖ และ ๑๖๔๗)

การทำพินัยกรรม จึงมีลักษณะเป็นการจำหน่ายทรัพย์สินมรดกอย่างหนึ่งของเจ้ามรดก โดยเจ้ามรดกแสดงเจตนาขายทรัพย์สินของตนให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งตามความประสงค์ของตน คือกำหนดตัวผู้รับมรดกซึ่งอาจทราบได้แน่นอนว่าเป็นใคร (คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๔๑/๒๕๑๖) และไม่คำนึงว่าบุคคลที่รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมนั้นจะเป็นทายาทโดยธรรมหรือไม่ แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าพินัยกรรมจะมีผลบังคับก็ต่อเมื่อผู้ทำพินัยกรรมได้ถึงแก่ความตายแล้ว และการทำพินัยกรรมนั้น จะต้องทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ คือที่ระบุบังคับไว้ใน ป.พ.พ. บรรพ ๖ ลักษณะ ๓ หมวด ๒ ซึ่งว่าด้วยแบบพินัยกรรม ตัวอย่างเช่น ข้อความในพินัยกรรมกล่าวว่า “ข้าพเจ้าขอยกทรัพย์สินทั้งหมดให้แก่ชายประชาในเมื่อข้าพเจ้าถึงแก่กรรม” แต่ถ้าไม่มีข้อความเกี่ยวกับการเผื่อตายไว้แล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นพินัยกรรม เช่น “ข้าพเจ้าขอยกทรัพย์สินทั้งหมดให้แก่ชายประชา” ข้อความอย่างนี้ ไม่ได้แสดงว่าตั้งใจจะยกทรัพย์สินให้ในเมื่อตายแล้ว จึงไม่เป็นพินัยกรรม

อนึ่ง บุคคลจะทำพินัยกรรมได้ ก็เฉพาะที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของตนเท่านั้น จะทำพินัยกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของคนอื่นไม่ได้ ส่วนพินัยกรรมที่เกี่ยวกับการต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่ทรัพย์สินนั้น เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๙๕/๒๕๐๘ พิพากษาว่า การต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๔๖ นั้น ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายระบุไว้ หากชอบด้วยกฎหมายแล้วก็มีผลใช้บังคับได้ ซึ่งตามข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าวนี้ ผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกศพของตนให้แก่โรงพยาบาล ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นพินัยกรรมมีผลตามกฎหมาย

บทที่ ๑

หลักทั่วไปในการทำพินัยกรรม

ในการทำพินัยกรรมนั้น จะต้องอยู่ในหลักเกณฑ์สำคัญทางกฎหมายที่บังคับไว้หลายประการ กล่าวคือ

๑. ผู้ที่จะทำพินัยกรรมได้จะต้องมีอายุครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ (ป.พ.พ. มาตรา ๒๕) หมายความว่า ผู้เยาว์ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ก็สามารถทำพินัยกรรมได้ตามลำพัง

โดยไม่ต้องรับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรม ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าผู้เยาว์นั้นต้องมีอายุครบ ๑๕ ปี บริบูรณ์แล้ว ถ้าในขณะที่ทำพินัยกรรมมีอายุยังไม่ครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ พินัยกรรมฉบับนั้นก็จะเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๓

๒. บุคคลผู้อยู่ในความปกครอง จะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกของตนให้แก่ผู้ปกครองหรือคู่สมรส บุพการี หรือผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องของผู้ปกครองไม่ได้ จนกว่าผู้ปกครองจะได้ทำคำแถลงการณ์ปกครองตามมาตรา ๑๕๗๗ และมาตราอื่นแล้ว (มาตรา ๑๖๕๒) และที่ว่า มาตรา ๑๕๗๗ นี้ น่าจะหมายถึง ป.พ.พ. บรรพ ๕ มาตรา ๑๕๕๘/๑๑ ซึ่งได้ตรวจชำระใหม่

๓. ผู้เขียน หรือพยานในพินัยกรรม จะเป็นผู้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมนั้นไม่ได้ และแม้คู่สมรสของผู้เขียน หรือคู่สมรสของพยานในพินัยกรรมก็จะเป็นผู้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมไม่ได้เช่นเดียวกัน (มาตรา ๑๖๕๓)

๔. ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมนั้นให้พิจารณาแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรม และความสามารถของผู้รับพินัยกรรม ก็ให้พิจารณาในเวลาผู้ทำพินัยกรรมตายเท่านั้น (มาตรา ๑๖๕๔)

๕. บุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ทำพินัยกรรมไม่ได้ถ้าฝ่าฝืนทำไป ก็จะทำให้พินัยกรรมตกเป็นโมฆะ (มาตรา ๑๗๐๔ วรรค ๑) ส่วนคนที่ถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริต โดยศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น พินัยกรรมจะเสียเปล่าต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าในขณะที่ทำพินัยกรรมนั้น ผู้ทำวิกลจริต (มาตรา ๑๗๐๔ วรรค ๒)

สำหรับบุคคลที่ถูกศาลสั่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามทำพินัยกรรม จึงต้องถือว่าสามารถทำพินัยกรรมได้โดยสมบูรณ์

๖. การลงลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมสำหรับพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องเซ็นชื่อ ส่วนพินัยกรรมแบบอื่นนั้นผู้ทำพินัยกรรมจะเซ็นชื่อหรือ

พิมพ์ลายนิ้วมือก็ได้ แต่จะใช้ตราประทับแทนการลงลายมือหรือแกงใจไม่ได้ (มาตรา ๑๖๕๗ และ ๑๖๖๕)

เมื่อผู้ทำพินัยกรรมใช้วิธีพิมพ์นิ้วมือแล้ว มาตรา ๑๖๖๕ บัญญัติบังคับไว้ว่าต้องมีพยานลงชื่อรับรองลายพิมพ์นิ้วมืออย่างน้อยสองคนในขณะทำพินัยกรรม

๗. พยานในพินัยกรรมต้องเซ็นชื่อ จะใช้วิธีลงลายพิมพ์นิ้วมือ หรือลงแกงใจ หรือใช้ตราประทับแทนการเซ็นชื่อไม่ได้ (มาตรา ๑๖๖๖) และถ้าไม่เซ็นชื่อก็ไม่มีความเป็นพยานในพินัยกรรม เว้นแต่การทำพินัยกรรมด้วยวาจาตามมาตรา ๑๖๖๓ คือเมื่อพยานไปแจ้งความการทำพินัยกรรมด้วยวาจาของบุคคลที่มีพฤติการณ์พิเศษไม่สามารถไปทำพินัยกรรมตามแบบอื่นได้ โดยแจ้งต่อนายอำเภอแล้ว พยานก็พิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมืออย่างน้อย ๒ คน หรือพยานจะเซ็นชื่อก็ได้

๘. บุคคลต่อไปนี้จะเป็นพยานในการทำพินัยกรรมไม่ได้ (มาตรา ๑๖๗๐) คือ

ก. ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ

ข. บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ

ค. บุคคลที่หูหนวก เป็นใบ้ หรือจักษุบอดทั้งสองข้าง

บุคคลทั้ง ๓ ประเภทดังกล่าวข้างต้น ถ้าได้ลงชื่อเป็นพยานในพินัยกรรมแล้ว ก็เท่ากับบุคคลเหล่านั้นไม่อยู่ในฐานะเป็นพยานในพินัยกรรม

๙. ผู้ทำพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อความในพินัยกรรมนั้นให้พยานทราบ เว้นแต่กฎหมายจะได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๖๖๔) เช่น กรณีการทำพินัยกรรมด้วยวาจาตามมาตรา ๑๖๖๓

๑๐. ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องทำด้วยตนเอง จะแต่งตั้งตัวแทนให้ทำพินัยกรรมไม่ได้ แม้ผู้แทนโดยชอบธรรมก็ไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมแทนผู้เยาว์ เพราะการทำพินัยกรรมเป็นกิจการเฉพาะตัวที่กฎหมายให้อำนาจไว้แก่บุคคลธรรมดา

๑๑. ผู้ทำพินัยกรรมตั้งใจทำพินัยกรรมแบบใดแบบหนึ่ง แม้ไม่ถูกตามแบบที่ตั้งใจทำ แต่กลับไปถูกต้องตามพินัยกรรมแบบอื่น ก็ย่อมเป็นพินัยกรรมที่สมบูรณ์ได้ เช่นตั้งใจทำพินัยกรรมแบบฝ่ายเมือง แต่ทำไม่ถูกแบบเอกสารฝ่ายเมือง บังเอิญครบ

ถ้วนตามแบบพินัยกรรมเอกสารสามัญ ก็ถือว่าเป็นพินัยกรรมที่สมบูรณ์ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๑๒/๒๕๑๕)

นอกจากหลักทั่วไปในการทำพินัยกรรมตามที่กฎหมายได้วางบังคับไว้แล้วใน มาตรา ๑๖๗๒ ยังได้ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวง กลาโหม และกระทรวงการต่างประเทศ ที่จะออกกฎกระทรวงเพื่อให้เป็นไปตาม ป.พ.พ. บรรพ 6 อีกด้วย

บทที่ ๒

ประเภทของผู้รับพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๕๑ ได้แยกประเภทของผู้รับพินัยกรรมไว้ ๒ ประเภท คือ

๑. ผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป กล่าวคือ ได้แก่บุคคลผู้มีสิทธิที่จะได้รับ ทรัพย์สินมรดกทั้งหมดของเจ้ามรดก หรือตามเศษส่วน หรือตามส่วนที่เหนือแห่งทรัพย์สินมรดกซึ่งมิได้แยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก ผู้รับพินัยกรรมประเภทนี้มีสิทธิ และความรับผิดชอบเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรม

๒ ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ ได้แก่บุคคลผู้มีสิทธิที่จะได้รับ ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ซึ่งเจาะจงกล่าวไว้โดยเฉพาะ หรือแยกไว้ต่างหาก เป็นพิเศษจากกองมรดก ผู้รับพินัยกรรมประเภทนี้ คงมีสิทธิและความรับผิดชอบที่ เกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวเท่านั้น

อนึ่งในกรณีที่มีข้อสงสัยว่าผู้รับพินัยกรรมจะเป็นผู้รับพินัยกรรมประเภทใด แล้ว กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้รับพินัยกรรมนั้น เป็นผู้รับพินัยกรรม ลักษณะเฉพาะฉะนั้น หากผู้ใดจะอ้างว่าเป็นผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปแล้ว ก็ต้อง นำพยานหลักฐานเข้าสืบประกอบสนับสนุนข้ออ้างของตน เพื่อหักล้างข้อสันนิษฐาน ของกฎหมาย

บทที่ ๓

แบบของพินัยกรรม

การทำพินัยกรรมนั้น ผู้ที่จะทำพินัยกรรมได้ ก็เฉพาะทำตามแบบใดแบบหนึ่งดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. บรรพ ๖ ลักษณะ ๓ หมวด ๒ เท่านั้น (มาตรา ๑๖๕๕) ถ้าทำนอกแบบที่ยังคับไว้แล้ว พินัยกรรมนั้นก็ใช้ไม่ได้โดยมิถือว่าเป็นพินัยกรรมตามกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดแบบของพินัยกรรมไว้หลายแบบด้วยกัน สุดแต่ว่าผู้ทำพินัยกรรมจะเลือกทำแบบใดก็ได้

ข้อ ๑

พินัยกรรมแบบผู้เขียนหรือพิมพ์หรือทำอย่างอื่น

พินัยกรรมแบบให้ผู้เขียนหรือพิมพ์ หรือทำอย่างอื่นขึ้นนั้น มาตรา ๑๖๕๖ บัญญัติวางหลักปฏิบัติไว้ดังนี้ คือ

๑. ต้องทำเป็นหนังสือ โดยจะเขียนหรือพิมพ์ หรือทำอย่างอื่นให้เป็นหนังสือก็ได้ และใครจะเป็นผู้เขียนหรือพิมพ์ก็ได้

๒. ต้องลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำพินัยกรรมขึ้น

๓. ผู้ทำพินัยกรรม ต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คน พร้อมกันในขณะทำพินัยกรรม (มาตรา ๑๖๖๕) โดยจะลงลายมือ หรือพิมพ์ลายนิ้วมือก็ได้ แต่จะใช้ตราประทับแทนการลงชื่อ หรือลงแกงไต หรือลงเครื่องหมายอื่นแทนการลงชื่อไม่ได้

๔. พยานอย่างน้อย ๒ คนนั้น จะต้องลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมไว้ในขณะทำพินัยกรรม พยานจะใช้วิธีการอย่างอื่นแทนการลงลายมือชื่อไม่ได้ เช่น ใช้ตราประทับ หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ แต่พยานทั้งสองนี้จะลงลายมือชื่อ

ก่อนหรือหลังผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อก็ได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าทั้งพยานและผู้ทำพินัยกรรมจะต้องอยู่พร้อมกันในขณะนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๖๓/๒๕๔๒)

แต่ถ้าผู้ทำพินัยกรรมลงชื่อต่อหน้าพยานคนเดียว ส่วนพยานอีกคนหนึ่งมาถึงและลงชื่อเป็นพยานในพินัยกรรมภายหลังที่ผู้ทำพินัยกรรมลงชื่อไปแล้ว แม้ประมาณ ๕ นาทีและขณะนั้น ผู้ทำพินัยกรรมและพยานยังอยู่พร้อมหน้ากัน ก็ถือว่าพินัยกรรมนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๗๕/๒๕๑๗)

๕. การขูด การลบ การตก การเติม และการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นในพินัยกรรมนั้น จะต้องทำตามแบบเหมือนอย่างทำพินัยกรรม คือต้องลงวันเดือนปี ในขณะที่ขูดลบตกเติมแก้ไข และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อหรือพิมพ์ลายนิ้วมือต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกันในขณะนั้น ถ้าไม่ทำดังกล่าวนี้แล้ว ก็ถือว่า การขูดลบตกเติมแก้ไขนั้นไม่สมบูรณ์

ในกรณีที่เขียนพินัยกรรมเว้นช่องว่างไว้ แล้วกรอกข้อความก่อนลงชื่อไม่ถือว่าตกเติม (คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๘๗/๒๕๔๔)

๖. ถ้าผู้ทำพินัยกรรมมิได้เป็นผู้เขียนข้อความในพินัยกรรมด้วยตนเองผู้เขียนข้อความในพินัยกรรมจะต้องลงลายมือชื่อไว้และระบุให้รู้ว่าตนเป็นผู้เขียน และถ้าผู้เขียนเป็นพยานด้วยก็ต้องมีข้อความไว้ว่าเป็นพยานด้วย

ข้อ ๒

พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ

พินัยกรรมแบบนี้ มาตรา ๑๖๕๗ บัญญัติบังคับไว้ให้ต้องปฏิบัติดังนี้

๑. ต้องทำเป็นหนังสือ
๒. ต้องลงวัน เดือน ปี
๓. ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนข้อความทั้งหมดตลอดจนวันเดือนปีด้วยลายมือ

ของตนเอง

๔. ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อ จะใช้ตราประทับ หรือพิมพ์ลาย นิ้วมือ หรือลงแกงไต หรือเครื่องหมายอย่างอื่นไม่ได้

๕. การขุดลบตกเติมหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นในพินัยกรรม ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องทำด้วยมือตนเอง และลงลายมือชื่อกำกับไว้ จะใช้ตราหรือลงลายพิมพ์นิ้วมือ หรือแกงไต หรือเครื่องหมายอื่นแทนการลงลายมือชื่อไม่ได้

มีข้อสังเกตอยู่อย่างหนึ่งก็คือ พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับนี้ ไม่ต้องมีพยานเลยก็ได้ แต่จะมีพยานด้วยก็ได้

ข้อ ๓

พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนี้ มาตรา ๑๖๕๘ ได้บัญญัติวางหลักเกณฑ์ในการทำไว้ดังนี้

๑. ผู้ทำพินัยกรรมแบบนี้ จะต้องไปแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมแก่นายอำเภอต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อย ๒ คน ซึ่งอยู่พร้อมกัน ณ ที่นั้น

๒. นายอำเภอต้องจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งให้ทราบลงไว้แล้วอ่านข้อความนั้นให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง

อนึ่ง ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๘ อนุมาตรา ๒ มิได้บัญญัติว่ากรรมการอำเภอต้องจดข้อความในเอกสารฝ่ายเมืองด้วยตนเอง ปลัดอำเภอผู้ทำหน้าที่แทนย่อมใช้คนอื่นจดแทนได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๘๓/๒๕๑๔) และเนื่องจากมีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๔๐ วรรค ๓ บัญญัติให้อันอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกรรมการอำเภอไปเป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ การทำพินัยกรรมเอกสารฝ่ายเมืองในปัจจุบัน จึงตกเป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเป็นผู้ทำ ซึ่งถ้านายอำเภอไม่อาจปฏิบัติราชการได้ตามปกติ ก็ตกเป็นอำนาจและหน้าที่ของผู้รักษาราชการแทนตามมาตรา ๘๒ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๑๒/๒๕๑๕) แต่ถ้าเป็นกรณีที่

นายอำเภอมาปฏิบัติราชการอยู่ตามปกติ เพียงแต่ติดราชการอย่างอื่น จึงสั่งให้ปลัดอำเภอช่วยทำพินัยกรรมเอกสารฝ่ายเมืองแทนแล้ว กรณีเช่นนี้ ไม่ได้ถือว่าเป็นผู้รักษาราชการแทนนายอำเภอ ปลัดอำเภอจึงไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมตามแบบเอกสารฝ่ายเมือง เว้นแต่ปลัดอำเภอผู้นั้นเป็นผู้รักษาราชการแทน ก็มีอำนาจทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองให้ได้

ในกรณีที่ผู้แจ้งข้อความแจ้งไม่ชัดเจน หรือแจ้งความประสงค์ของตนไม่ถูกนายอำเภอหรือผู้รักษาราชการแทนจะต้องซักถามและชี้แจง เพื่อให้ได้ความประสงค์ที่ถูกต้องของผู้แจ้ง แล้วจึงจะจดข้อความที่แจ้งไว้

๓. เมื่อผู้รับทำพินัยกรรมและพยานทราบแน่ชัดว่า ข้อความที่นายอำเภอหรือผู้รักษาราชการแทนจดไว้ นั้น เป็นการถูกต้องตรงกับที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งไว้แล้วก็ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้

๔. ให้นายอำเภอลงลายมือชื่อและวันเดือนปี พร้อมทั้งจดลงไว้ด้วยตนเอง เป็นสำคัญว่า พินัยกรรมนั้นได้ทำถูกต้องตามบทบัญญัติอนุมาตรา ๑ ถึง ๓ แห่งมาตรา ๑๖๕๔ แล้วประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ

๕. การชดเชยตกเติมหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น ซึ่งพินัยกรรมนั้นไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรม พยาน และทั้งนายอำเภอจะได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้

นอกจากหลักเกณฑ์ที่จะต้องปฏิบัติตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บังคับไว้ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว การทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนี้ ยังจะต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการทำพินัยกรรมแบบนี้อีกด้วย ซึ่งเป็นเรื่องการปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ทางฝ่ายอำเภอ หากใช้แบบแห่งความสมบูรณ์ของพินัยกรรมไม่ และการทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนี้ เมื่อมีการร้องขอให้อำเภอทำแล้ว นายอำเภออาจไปทำนอกที่ว่าการอำเภอก็ได้ (มาตรา ๑๖๕๔) เช่นไปทำที่บ้านพักของผู้ทำพินัยกรรม ทั้งในระหว่างที่ผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ กรมการอำเภอจะเปิดเผยพินัยกรรม หรือสำเนาพินัยกรรมแก่บุคคลอื่นใดไม่ได้ (มาตรา ๑๖๖๒)

แต่ผู้ทำพินัยกรรมก็มีสิทธิที่จะเรียกให้กรรมการอำเภอส่งมอบพินัยกรรมที่อำเภอกำทำให้ไว้แล้วนั้นให้แก่คนในเวลาใดๆ ก็ได้ หากแต่กฎหมายบังคับไว้ว่าก่อนส่งมอบพินัยกรรม ให้กรรมการอำเภอคัดสำเนาพินัยกรรมไว้ แล้วลงลายมือชื่อประทับตราตำแหน่งเป็นสำคัญ สำเนาพินัยกรรมดังกล่าวนี้ กรรมการอำเภอจะเปิดเผยแก่บุคคลอื่นใดไม่ได้ ในระหว่างที่ผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่

ข้อ ๔

พินัยกรรมเอกสารลับ

พินัยกรรมแบบเอกสารลับนี้ เป็นพินัยกรรมอีกแบบหนึ่งที่กฎหมายยอมให้ผู้ทำพินัยกรรมเลือกทำตามแบบนี้ได้ โดยทำในรูปลักษณะที่เรียกว่าพินัยกรรมลับ ซึ่งมาตรา ๑๖๖๐ ได้บัญญัติวางหลักเกณฑ์การทำพินัยกรรมแบบเอกสารลับไว้ดังต่อไปนี้

๑. จะต้องทำเป็นหนังสือมีข้อความเป็นพินัยกรรม

๒. ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรม ซึ่งอาจเป็นการลงลายมือชื่อ หรือพิมพ์ลายนิ้วมือก็ได้ แต่ถ้าใช้วิธีลงพิมพ์ลายนิ้วมือแล้ว ก็ต้องมีพยาน ๒ คน ลงชื่อรับรองลายพิมพ์นิ้วมือในขณะนั้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๖๔

๓. ผู้ทำพินัยกรรมต้องฉีกพินัยกรรมนั้น แล้วลงลายมือชื่อคาบรอยฉีก

๔. ผู้ทำพินัยกรรมต้องนำพินัยกรรมที่ฉีกนั้นไปแสดงต่อนายอำเภอและพยานอย่างน้อยอีก ๒ คน และผู้ทำพินัยกรรมจะต้องให้ถ้อยคำต่อบุคคลทั้งหมดเหล่านั้นว่าเป็นพินัยกรรมของตน

ถ้าผู้ทำพินัยกรรมมิได้เขียนพินัยกรรมนั้นเองโดยตลอด ผู้ทำพินัยกรรมต้องแจ้งนามและภูมิลำเนาของผู้เขียนให้ทราบไว้ด้วย

๕. เมื่อนายอำเภอจดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรม และวันเดือนปีที่นำพินัยกรรมมาแสดงไว้บนซองนั้น และประทับตราตำแหน่งนายอำเภอแล้ว ผู้ทำพินัยกรรมพยาน และนายอำเภอต้องลงลายมือชื่อบนซอง

๖. การขุดลอกเติมหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นซึ่งพินัยกรรมฉบับนี้ไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้

อนึ่ง ถ้าบุคคลผู้เป็นทั้งใบ้และหูหนวกหรือบุคคลที่พูดไม่ได้ ก็อาจทำพินัยกรรมแบบเอกสารฉบับนี้ ได้เหมือนกัน (มาตรา ๑๖๖๑) แต่บุคคลผู้ทำพินัยกรรมดังกล่าวนี้ ต้องเขียนข้อความด้วยตนเองบนซองพินัยกรรมต่อหน้านายอำเภอและพยานว่า พินัยกรรมที่ฉีกนั้นเป็นของตน แทนการให้ถ้อยคำดังที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๖๖๐ (๓) และถ้าหากมีผู้เขียนก็ให้เขียนชื่อกับภูมิลำเนาของผู้เขียนพินัยกรรมนั้นไว้ด้วย และนายอำเภอจะต้องจดไว้บนซองเป็นสำคัญด้วยว่า ผู้ทำพินัยกรรมที่เป็นใบ้หรือหูหนวก ได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายระบุบังคับไว้แล้ว

พินัยกรรมแบบเอกสารฉบับนี้ มีความสำคัญเช่นเดียวกับพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง โดยนายอำเภอจะเปิดเผยแก่บุคคลอื่นไม่ได้ ในระหว่างที่ผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ และนายอำเภอจะเป็นผู้เก็บรักษาพินัยกรรมเอกสารฉบับนี้ไว้ แต่ผู้ทำพินัยกรรมก็มีสิทธิเรียกให้นายอำเภอส่งมอบพินัยกรรมให้แก่ตนในเวลาใด ๆ ก็ได้ เป็นแต่เมื่อส่งมอบให้ไปแล้ว นายอำเภอไม่ต้องคัดสำเนาไว้ดังเช่นพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง นอกจากนี้ การทำพินัยกรรมลับจะทำนอกที่ว่าการอำเภอไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ดูเช่นการทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองตามมาตรา ๑๖๕๕

ข้อ ๕

พินัยกรรมพิเศษที่ทำด้วยวาจา

เนื่องจากในกรณีมีความจำเป็นบางประการที่ผู้ทำพินัยกรรมไม่อาจจะทำพินัยกรรมในแบบอื่น ๆ ดังที่กล่าวในตอนต้นได้ เพราะมีพฤติการณ์พิเศษดังที่บัญญัติให้อำนาจไว้ในมาตรา ๑๖๖๓ กล่าวคือ เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษซึ่งบุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่สามารถจะทำพินัยกรรมตามแบบอื่นที่กำหนดไว้ได้ เช่น ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือเวลามีโรคระบาด หรือสงคราม บุคคลผู้นั้นจะทำพินัยกรรมด้วยวาจาก็ได้ โดยมีหลักเกณฑ์พึงปฏิบัติดังต่อไปนี้